

Кісілігімен қадірлі егі

**Әсекеңнің өмір жолы-
на тоқталып жатпаймын.
Бұл туралы айтылып жүр.
Мен де бұрын Әскерғали
Шамғоновтың қандай
ғалым, ұстаз болғаны тура-
лы жазған едім.**

Қазір бірер ауыз сөз Әскерғалидің кісілігі туралы айтқым келеді.

Әсекеңнің 60-70 жылдығы тұма-туыстарының, дос-жарандарының, әріптестерінің арасында шат-шадыман күйде өткен. Бәрі де келісіп, үйлесіп тұрғандай болды. Өзі де сол кезде кемелділіктің символындай болып көрініп еді. Енді, міне, Әсекеңнің 80 жылдығы өзінсіз және мына пандемияның кесірінен тар шеңберде өткелі тұр. Бәрікті аспанға атып, шаттанатын шақ емес. Әрине, Әсекеңнің орны үңірейіп бос қалғандай болып тұрғаны. «Незаменимых людей нет» деген қасаң қағида бар. Әсекеңдей адам енді біз-

ге табылар ма?! Әскерғалидің балалық шағы соғыс жылдарында өтті. Әсекең де сол соғыс кездегі қиындықтарды бастан кешіп, біз білетін ынталы, жігерлі, табанды, жан-жақты адам болып өсіп шықты. Әсекең туралы «өзін-өзі жасады» деп айтуымызға болады. Марқұм Әсекеңе әрқашанда сенуге болатын. Ол сенің тауыңды қайтармас еді.

Абайдың 175 жылдығына байланысты баспасөзде «толық адам» ұғымы оңды-солды қолданылуда. Мен Абайдың «толық адам» деген ілімі туралы көптен бері айттып та, жазып та жүрмін. Сондай толық адамды бізге алыстан іздеудің қажеті жоқ. Сондай толық адам біздің Әсекең мен Исатай болатын. Құдайға да сондай толық адамдар керек болғаны ғой. Толық адам деп Абай ақыл, қайрат, жүректің адамын айтады. Әсекеңде бұлардың бәрі де бар еді.

Әсекеңе «тұлға» деген ұғым да жарасады. Оны ешкіммен шатастыра алмайсың. Қай кезде де, қай жерде де оның орны бөлек. Жаңа мен Әсекеңді «өзін-өзі жасаған» деп сипаттадым. Бұл үшін адам өзін-өзі танып білуі керек. Ең қиын нәрсе осы екен. Адам бәрін танып білгісі келеді. Бәріне қызығады. Бірақ өзін ұмытып кетеді. Әскерғалидің тұлға ретінде басқаларға ықпалы басым болды. Сөзі мен ісінің арасында алшақтық болған жоқ. Оның жауапкершілігі мықты болды. Қалай болса

солай сөйлеу, қалай болса солай жұмыс істеу – ол үшін ақылға сыймайтын нәрсе. Әскерғалиден немқұрайлылықтың ізі де байқалмайтын.

Ұстазға бедел, мәртебе қажет дейміз. «Ұстаз мәртебесі» деген заң да қабылданып жатыр. Бірақ мәртебе деген заңмен келмейтін нәрсе. Ұстаздың беделі тек біліммен, мінезбен, кісілікпен байланысты. Әріптестерінің алдында да, студенттердің алдында да Әсекеңнің беделі жоғары болды. Студенттер оның дәрісін, сабағын асыға күтетін еді. Ешқашан жібермеуге тырысатын. Олар: «Сабақ кезінде уақыттың қалай өткенін білмей қалатынбыз» дейді. Студенттердің мұндай ынтасы олардың мамандығына байланысты ма екен деп ойлаушы едім. Экономика, қаржы, қаражат дегендер жауапты нәрсе ғой.

Әскерғали мен Хамида тауып қосылғандай жандар еді. Екеуі де абыройлы болды, екеуі де ғалым, екеуі де декан болды, екеуі де кафедра басқарды. Бірақ екеуінің орны барлығы үшін бөлек еді. Философияда «Қарама-қарсы жақтар бірін-бірі керек етеді» деген сөз бар. Әсекең мен Хамида шынында да бірін-бірі толықтырып жүрді. Хамида үйде де, түзде де өз рөлін ойдағыдай атқарды. Әсекеңнің абыройын асыра білді.

**Тілекжан РЫСҚАЛИЕВ,
философия ғылымдарының
докторы, профессор**